

Голові разової спеціалізованої вченої ради
(спеціальність 061 Журналістика) у
Сумському державному університеті,
доктору наук із соціальних комунікацій,
доценту кафедри журналістики та філології
Яненку Ярославу Васильовичу

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри нових медіа та медіадизайну Одеського національного університету імені І. І. Мечникова Кутузи Наталі Валеріївни на дисертацію Садівничої Марини Володимирівни «Соціально-психологічні аспекти авторських матеріалів франчайзингових видань: механізми, функції, способи реалізації», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика»

Актуальність обраної теми дослідження. Глобальні зміни, що безперервно відбуваються в системі світової журналістики, визначають необхідність вивчення різнопланових аспектів функціонування масмедіа – від глобалізації інформаційного простору до особливостей контентного наповнення окремого локального видання. Зокрема все більшої актуальності в журналістикознавстві набуває дослідження авторської світомоделі контентного наповнення масмедій як важливого компонента системоформувальної площини сучасної журналістики.

Саме розв'язання комплексної проблеми авторської журналістики, пов'язаної з механізмами, функціями та способами реалізації соціально-психологічних особливостей текстів у системі франчайзингових видань України, визначено метою дисертаційного дослідження Садівничої Марини Володимирівни «Соціально-психологічні аспекти авторських матеріалів франчайзингових видань: механізми, функції, способи реалізації».

Дисертантка обрала об'єктом дослідження авторські тексти, розміщені у франчайзингових журналах, пояснюючи це тим, що саме франчайзингові видання («міжнародні медійні бренди, які мають локальні представництва в

різних країнах і видаються на певних економічних умовах (продаж ліцензії) під маркою медіакомпанії-засновниці» (с. 18)) є прикладами медій із яскравою орієнтацією на авторські матеріали. Авторка слушно зазначає, що це «масмедіа, які мають досвід різних держав і багатьох культур, розуміють важливість авторської журналістики, що є одним із оптимальних шляхів адаптації міжнародних медіабрендів до інформаційних потреб цільових аудиторних груп на локальних ринках» (с. 19), характеризує франчайзингові видання як законодавців «змісту й специфіки багатьох соціокомунікаційних процесів, що відбуваються у сфері української медіаіндустрії: формують тренди проблемно-тематичного діапазону, задають нові журналістські формати, акумулюють ексклюзив перспективних ніш, впливають на стан національного інформаційного простору» (с. 19), що підкреслює актуальність проведеного дослідження.

Дисертація виконана в межах науково-дослідних робіт кафедри журналістики та філології Сумського державного університету «Особливості формування національного інформаційного простору України: від радянської системи ЗМІ до демократичної моделі» (номер державної реєстрації – 0115U001713) та «Сучасний масовокомунікаційний простір: історія, реалії, перспективи» (номер державної реєстрації 0121U111164), а також грантового проекту Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism (Журналістська освіта задля демократії в Україні: розробка стандартів, доброчесність та професіоналізм) – проєкт ЄС ЕРАЗМУС+, № 598964-EPP-1-2018-1-UK-EPPKA2-SVHE-JP, 2018–2022 рр.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Теоретико-методологічне підґрунтя роботи склали понад 200 праць українських і закордонних науковців, у яких досліджуються загальні тенденції та окремі аспекти розвитку й функціонування різних типів франчайзингових видань, особливості авторської журналістики, психологія творчості та соціально-психологічні особливості репрезентації автора (у контексті

соціальних комунікацій), феномен творчості (у контексті психології). Емпіричну базу дослідження становлять 403 авторські тексти, розміщені в друкованих та електронних версіях франчайзингових видань.

Роботу виконано на високому методичному рівні з використанням комплексу сучасних методів дослідження. Основні наукові положення та висновки, сформульовані в дисертації, логічно випливають із одержаних результатів та є достатньо обґрунтованими, також чітко відповідають поставленій меті й завданням дослідження.

Дисертаційна робота Садівничої Марини Володимирівни має логічну композиційну побудову, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатка.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» дисертантка аналізує дослідження означеної проблеми в українській та зарубіжній соціальній комунікативістиці, зокрема зосереджує увагу на окремих аспектах дослідження франчайзингових видань українськими й закордонними науковцями, звертається до питання вивчення соціально-психологічних факторів авторської журналістики, визначає методологічний підхід до проведення дослідження.

Другий розділ «Авторська журналістика у системі франчайзингових видань: соціальна складова» присвячено вивченню соціальної складової авторської журналістики в системі франчайзингових видань. Марина Садівнича аналізує типологічні ознаки визначених різновидів журналів з огляду на їхню соціокомунікаційну сутність, зосереджує увагу на виданнях, авторські тексти яких стали об'єктом дослідження. Звертається дисертантка й до характеристики авторського складу команд українських редакцій журналів «Forbes», «Marie Claire», «L'Officiel» та «Playboy», які обрано для аналізу, що дало їй можливість окреслити соціальний портрет авторів: означені медіа орієнтуються переважно на зовнішніх (позаштатних) авторів, які знані в суспільстві, авторитет і статус котрих беззаперечний, це здебільшого фахівці різних галузей, блогери, публіцисти. Цікавим видається й

дослідження проблемно-тематичного діапазону авторських матеріалів франчайзингових видань, який, на думку авторки, корелює не лише з типом і соціокомунікаційними стратегіями, а є «відображенням досвіду, світогляду, інтенцій авторів» (с. 119), тобто також детермінує соціальний портрет авторського складу.

Третій розділ «Психологічні аспекти авторської журналістики франчайзингових видань» акцентує на такій складовій соціопсихічної підструктури особистості, як досвід автора. Окреслюючи різновиди, прийоми, функції, способи реалізації власного досвіду автора в текстах, п. Марина виокремлює два рівні його отримання, а також форми відображення – професійний, особистий та змішаний, визначає кілька прийомів, які найчастіше використовуються авторами, та звертає увагу на функції, що виконує відображення власного досвіду в тексті.

Цікавим вважаємо дослідження типології авторських текстів франчайзингових видань за емоційним забарвленням. Дисертантка розглядає емоційну домінанту, яка превалює в авторських матеріалах, як одну з характеристик особистості оповідача, а також як складову загальної комунікаційної стратегії кожного видання. На підставі аналізу й порівняння текстів різних авторів Марина Садівнича пропонує типологію авторських текстів за особливостями емоційного забарвлення, а також визначає, що емоційна оцінка автором певного явища залежить від його світосприйняття, особливостей характеру, професійного й особистого досвіду, від того, наскільки автор вбачає реальними шляхи розв'язання тієї чи іншої проблеми.

Звертає увагу дисертантка й на такий важливий аспект, як співвіднесеність індивідуально-психологічних характеристик авторів із концептуалізацією інформації у матеріалах – особливостями функціонування головного мозку, психотипу. Зокрема виокремлює психолінгвістичні маркери, що дають змогу визначати психологічні характеристики авторів.

Подані в роботі положення підкріплено влучними, яскравими прикладами, наведено результати кількісних підрахунків, які проілюстровані рисунками.

Загалом дослідження відповідно до вимог освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії зі спеціальності 061 «Журналістика» в Сумському державному університеті має високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій.

Достовірність і наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертаційного дослідження має переконливий характер. Серед основних досягнень – те, що дисертантка вперше застосувала комплексний підхід до вивчення соціально-психологічних аспектів авторських текстів. Нею визначено співвіднесеність індивідуально-психологічних характеристик авторів із концептуалізацією та інтерпретацією інформації у матеріалах, із психолінгвістичними характеристиками текстів, окреслено соціальну детермінанту авторської журналістики франчайзингових журналів як одну з головних складових їхніх соціокомунікаційних стратегій. Нам імponує розроблена Мариною Садівничою класифікація авторських текстів за особливостями емоційного забарвлення, а також виокремлення форм авторського досвіду, що є складовою стилю текстів. Як бачимо, дисертантка пропонує власні підходи до розв'язання поставлених нею завдань. Обґрунтованою видається ідея систематизації даних про становлення та особливості функціонування найбільш відомих франчайзингових видань в Україні, оскільки дає можливість поглянути на них комплексно, зрозуміти, які соціокомунікаційні стратегії медіабрендування вони визначають пріоритетними.

Достовірність наукових положень забезпечується застосуванням широкого комплексу підходів і методів наукового пізнання, що дало змогу дисертантці підійти до вивчення об'єкта дослідження багатоаспектно й комплексно.

Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих працях. Основні результати дисертації та висновки достатньо повно відображені у тринадцяти наукових працях: три статті у фахових виданнях, рекомендованих МОН України, одна стаття в іноземному виданні, сім тез доповідей у матеріалах конференцій, одна додаткова публікація в журналі, який не є фаховим виданням, виконані дисертанткою одноосібно, а також одна стаття у виданні, внесеному до міжнародних наукометричних баз даних, написана у співавторстві.

Дотримання вимог академічної доброчесності. За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол перевірки роботи на плагіат системою Unicheck від 30.09.2022 р.). Дисертація Марини Садівничої містить посилання на згадані в тексті джерела інформації, у випадку використання тверджень, розробок, відомостей та ідей інших дослідників дотримано вимоги норм законодавства про авторське право. Усі посилання оформлені коректно та не мають ознак плагіату.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Дисертантка повною мірою обґрунтувала теоретичне й практичне значення одержаних результатів. Зокрема визначила, що результати дослідження можуть слугувати теоретичним матеріалом для викладання окремих журналістикознавчих дисциплін, таких, як «Теорія, методика і практика журналістської творчості», «Жанри журналістики», «Сучасний медіатекст», «Медіапсихологія», «Редагування» та ін. Практичне значення обумовлено можливістю використання одержаних результатів у діяльності журналістів-практиків, редакторів, керівників масмедіа як для роботи над окремим матеріалом, так і побудови соціокомунікаційної стратегії видання. Також результати дослідження можуть використовуватися під час проведення спеціалізованих тренінгів для різних груп працівників ЗМІ, підготовці методичних матеріалів, підручників, навчальних посібників.

Оцінка ідентичності анотації та основних положень дисертації.

Аналіз змісту анотації засвідчує її відповідність основним положенням, які викладені в тексті дисертації. Дисертанткою стисло окреслено основні результати. Анотацію подано українською та англійськими мовами, що відповідає усім чинним вимогам.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Визначаючи наукову та практичну цінність роботи, вбачаємо доцільним висловити кілька зауважень і побажань, що більше мають рекомендаційний характер:

1. Говорячи про соціальну складову авторської журналістики, дисертантка акцентує увагу на соціальному статусі авторів, їхній компетенції, професійних критеріях, уподобаннях тощо. Вважаємо, що це не повний перелік тих механізмів, які визначають соціальний портрет суб'єктів впливу. Наприклад, варто було б приділити увагу висвітленню гендерного аспекту авторських команд, оскільки в дослідженні йдеться про гендерно марковані журнали, а також звернути увагу й на інші соціальні характеристики – вік, освіту, соціокомунікаційні ролі, які виконують автори у своїх текстах, тощо.

2. Недостатня увага приділена вивченню сенсоризмів, тобто слів-маркерів, що вказують на провідний аналізатор оповідача, а також їхнього аналізу з позиції медіавпливу на читацьку аудиторію. Бажано почути думку дисертантки, чому не досліджено інші індивідуально-психологічні характеристики авторів?

3. У п. 3.2 дисертації авторка подає психолінгвістичну характеристику текстів окремих авторів, яка ґрунтується на превалюванні емоційно-сміслових домінант. Проте ця характеристика не має системного продовження. Дисертація набула б ще більшої ґрунтовності, якби авторка дослідила обрані для аналізу тексти, відповідно до вищезазначеної класифікації, систематизувала показники та продемонструвала, які типи текстів за емоційно-смісловими домінантами представлені в структурі різних типів франчайзингових журналів.

Висловлені зауваження не є принциповими та можуть розкриватися у подальших дослідженнях.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Вважаємо, що дисертація Садівничої Марини Володимирівни «Соціально-психологічні аспекти авторських матеріалів франчайзингових видань: механізми, функції, способи реалізації» є завершеним самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, характеризується високим ступенем актуальності та наукової новизни, містить науково обґрунтовані результати, теоретичне та практичне значення. За своїм науковим рівнем, актуальністю порушеної проблеми, обсягом, ґрунтовністю аналізу й інтерпретацією отриманих даних, повнотою викладу принципових наукових положень, науково-теоретичним та практичним значенням повністю відповідає спеціальності 061 «Журналістика» та всім вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 06 «Журналістика» зі спеціальності 061 «Журналістика».

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри нових медіа та
медіадизайну
Одеського національного університету
імені І. І. Мечникова

Наталя КУТУЗА

*Зігнано керівництвом
Вересень 2022 року
ОКЧ першої інстанції
Од. 12.2022*

Григоренко М.Г.